

Priloga: Rzd-01-18-00001-01

Datum: 13.4.2018

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00062**

Ime enote: **Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov**

Sinonimi imena enote:

Izdelovanje loških kruhkov, izdelovanje dražgoških kruhkov, izdelovanje medenih kruhkov

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **gospodarska znanja in veščine**

Podzvrsti:

prehrana, rokodelska in obrtniška znanja

Tipološka gesla:

medičarstvo, rezbarjenje, krašenje jedi, oblikovanje jedi, peka, priprava peciva

Kratek opis:

Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov zanje je tradicionalna rokodelska dejavnost, značilna za Škofjeloško območje. Medeno pecivo izdelujejo z vtiskovanjem testa v ročno izrezljane lesene modele ali ga oblikujejo in krasijo prostoročno.

Opis:

Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov zanje je rokodelska dejavnost, značilna za Škofjeloško območje. Mali kruhek je medeno pecivo, narejeno iz ržene ali pšenične moke, medu, popra, cimeta, nageljnovih žbic in pepelike ali jelenove soli ali jedilne sode. Oblikujejo in krasijo ga lahko z vtiskovanjem testa v izrezljane modele ali prostoročno. Z odtiskovanjem v lesene modele male kruhke, imenovane tudi loški kruhek, 'ta mal kruhk', 'lošk kruhk' ali 'meden kruhk' izdelujejo na Škofjeloškem območju (največ v Škofji Loki in okolici), prostoročno pa mali kruhek, ki mu pravijo tudi dražgoški kruhek, 'ta mal kruhk', 'ta mau kruhk', 'dražgošk kruhk' ali 'kruhk', oblikujejo v Selški dolini (največ v Dražgošah in Železnikih).

Male kruhke izdelujejo ženske, ki sledijo tradicionalnim oblikam in motivom krašenja, hkrati pa dodajajo tudi lastno ustvarjalnost, zato ima vsaka izdelovalka svoj, nekoliko svojevrsten način izdelave malega kruhka. V Selški dolini najpogosteje ročno oblikujejo mali kruhek v obliki srca in krajčka, pojavljajo pa se tudi oblike, kot so romb, fajfa, cigara, zvezda, rože, riba, majolika, sv. Miklavž, parkelj, angelček, putka, škarje, konj, različni novoletni okraski in druge. Osnovno obliko peciva še dodatno ročno okrasijo z motivi cvetja, npr. planiko, nagljem in murko, žitnim klasjem, lističi, viticami in drugim okrasjem. Kruhke spečejo in premažejo z medeno vodo.

Tradicionalnim oblikam in motivom krašenja sledijo tudi pri izdelavi modelov za male kruhke, v katere vtiskujejo testo. Najpogostejše oblike modelov na Škofjeloškem območju so srce, romb in krog, pojavljajo pa se tudi nekatere druge. V osnovni obliki se pojavlja raznovrstna motivika: cvetlična (različni cvetovi, klasje, vinska trta, nagelj ...), cerkvena (IHS, Marija), figuralna (petelin, riba, dojenček,

angeli, različni svetniki ...) in druga motivika.

V preteklosti so lesene modele iz hruškovega ali češpljevega lesa izdelovali samouki rezbarji, danes pa je znana še edina mojstrica rezbarjenja, ki tradicijo nadaljuje. Kos lesa, ki je namenjen izdelavi modela, se najprej grobo obdela z dletom. Osnove zelenega motiva si s svinčnikom nariše na les in začne rezbariti. Pri delu uporablja različna dleta in bat. Ko je rezbarija končana, se model fino ročno pobrusi. Pri izdelavi modelov za peko malih kruhkov so v negativu izdelani motivi bolj poglobljeni, da se medeno testo bolje vtisne. Za dekoracijo in kot turistične spominke pa izdeluje tudi povoskane modele z manj poglobljenimi motivi.

Male kruhke in modele zanje izdelujejo po naročilu in za prodajo v trgovinah s spominki, na raznih dogodkih in sejmi. Tako na Škofjeloškem območju kot tudi širše v Sloveniji imajo danes oboji predvsem dekorativno funkcijo in funkcijo spominka, mali kruhki pa so primerni tudi za uživanje.

S peko kruhkov, oblikovanih z modeli, ki so jih Ločani imenovali »nunski lect«, so se v začetku 18. stoletja na Škofjeloškem ukvarjale redovnice klarise, po l. 1782 pa uršulinke. Med kmečko prebivalstvo se je peka malega kruhka iz nekoliko preprostejšega testa kot domača obrt verjetno razširila konec 18. stoletja in doživela razcvet v 19. stoletju. Za lastno rabo in prodajo so jih pekli predvsem ob cerkvenih praznikih (ob sv. Miklavžu, božiču, novem letu, Svetih treh kraljih), pa tudi ob semanjih dneh, raznih žegnanjih in godovih. Primerni so bili kot svatovsko darilo, kot dar med mladimi zaljubljenici ali kot sladica za otroke. Znanje izdelovanja malih kruhkov in rezbarsko znanje sta se prenašala iz roda v rod, po drugi svetovni pa je začelo število izdelovalcev upadati.

Datacija:

zadnja četrtina 18. stol.

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **ŠKOFJA LOKA (ŠKOFJA LOKA)**

Opis lokacije:

Škofja Loka, Železniki, Dražgoše

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **446550** X: **113910**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00062.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Kati Sekirnik, 2018

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Loški muzej Škofja Loka**

Strokovna področja:

etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

Loški muzej Škofja Loka

Muzeji radovljiške občine Radovljica

Slovenski etnografski muzej

9. UTEMELJITEV VPISA

Izdelava malega kruhka je pomemben del rokodelske in kulinarične dediščine Škofjeloškega območja. Ohranjanje in razvoj uporabe malega kruhka sta pomembna za lokalno prebivalstvo ter razvoj kakovostne turistične in kulinarične ponudbe območja. Način izdelave in sestavine malega kruhka so se ohranili in prenašali iz roda v rod, danes pa prenos tradicionalnega znanja poteka tudi na druge načine (na rokodelskih delavnicah in tečajih). Izdelava malega kruhka je kot element identitete vedno bolj prepoznan med lokalnim prebivalstvom, hkrati pa je mali kruhek pomemben del spominkarstva in turistične ponudbe celotnega Škofjeloškega območja.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **13.4.2018**

Št.: **Rzd-01-18-00001-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-18-00001-11-01

Datum: 13.4.2018

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00062**

Ime enote: **Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **174**

Breda Tolar

Dražgoše 32a, 4228 Železniki

http://www.duo-kunsth Handwerk.eu/skofja_loka_sl/detail/112

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Breda Tolar iz Dražgoš je mojstrica, ki izdeluje dražgoške kruhke. S peko kruhkov se je srečala v otroških letih, ko sta se s sestro Alenko Lotrič veščine izdelovanja tega medenega peciva naučili od bližnjih sorodnic (babice Pavline Ambrožič, njene sestre Marije Jelenc, po domače Dobretove mame). Sedaj nadaljujeta družinsko in vaško tradicijo izdelovanja kruhkov. Resneje sta se obrti lotili pred približno 15 leti, ker je bilo povpraševanje po kruhkih veliko, mojstric pa je primanjkovalo. Vse od začetka kruhke izdelujeta skupaj in si delo oziroma posamezne faze dela delita.

Kruhke oblikujeta ročno, pri delu uporabljata le nož, valjar, ščipalo (šipounk) in zobotrebce. Njuna delavnica je domača kuhinja, enkrat pri eni, drugič pri drugi. Po družinskem receptu oblikujeta kruhke različnih oblik, najpogosteje srca, majolike, miklavže, parkeljne, fajfe, zvezde in krajčke. Okrasje na kruhku sta prevzeli po predhodnicah, dodali sta tudi svoje oblike okrasja. Njuni izdelki imajo certifikat Rokodelstvo Art&Craft Slovenije, vključeni so tudi v blagovno znamko Babica Jerca in dedek Jaka: naravni izdelki iz škofjeloških hribov. Redno izvajata delavnice peke dražgoških kruhkov v šolah (PŠ Dražgoše, OŠ Železniki, osnovne šole v Škofji Loki), vrtcih, Muzeju Železniki, Rokodelskem centru DUO Škofja Loka in na različnih prireditvah.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **DRAŽGOŠE (ŽELEZNIKI)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **436784**

X: **123464**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00174.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Nina Drol, 2015

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **13.4.2018**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-18-00001-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-18-00001-11-02

Datum: 13.4.2018

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00062**

Ime enote: **Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec: **Alenka Lotrič** Identifikacija nosilca: **175**

Alenka Lotrič

Dražgoše 32a, 4228 Železniki

http://www.duo-kunsth Handwerk.eu/skofja_loka_sl/detail/112

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Alenka Lotrič iz Dražgoš je mojstrica, ki izdeluje dražgoške kruhke. S peko kruhkov se je srečala v otroških letih, ko sta se s sestro Bredo Tolar večine izdelovanja tega medenega peciva naučili od bližnjih sorodnic (babice Pavline Ambrožič, njene sestre Marije Jelenc, po domače Dobretove mame). Sedaj nadaljujeta družinsko in vaško tradicijo izdelovanja kruhkov. Resneje sta se obrti lotili pred približno 15 leti, ker je bilo povpraševanje po kruhkih veliko, mojstric pa je primanjkovalo. Vse od začetka kruhke izdelujeta skupaj in si delo oziroma posamezne faze dela delita.

Kruhke oblikujeta ročno, pri delu uporabljata le nož, valjar, ščipalo (šipounk) in zobotrebce. Njuna delavnica je domača kuhinja, enkrat pri eni, drugič pri drugi.

Po družinskem receptu oblikujeta kruhke različnih oblik, najpogosteje srca, majolike, miklavže, parkeljne, fajfe, zvezde in krajčke. Okrasje na kruhku sta prevzeli po predhodnicah, dodali sta tudi svoje oblike okrasja. Njuni izdelki imajo certifikat

Rokodelstvo Art&Craft Slovenije, vključeni so tudi v blagovno znamko Babica Jerca in dedek Jaka: naravni izdelki iz škofjeloških hribov. Redno izvajata delavnice peke

dražgoških kruhkov v šolah (PŠ Dražgoše, OŠ Železniki, osnovne šole v Škofji Loki), vrtcih, Muzeju Železniki, Rokodelskem centru DUO Škofja Loka in na različnih prireditvah

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **DRAŽGOŠE (ŽELEZNIKI)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **436784**

X: **123464**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00175.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Katja Mohorič Bonča, 2014

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **13.4.2018**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-18-00001-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-18-00001-11-03

Datum: 13.4.2018

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00062**

Ime enote: **Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec: **Cirila Šmid** Identifikacija nosilca: **176**

Cirila Šmid

Na Kresu 8, 4228 Železniki

www.duo-kunsth Handwerk.eu/skofja_loka_sl/detail/109

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Znanje za izdelavo dražgoških kruhkov je Cirila Šmid najprej dobila od gospe Marije Jelenc, po domače Dobretove mame iz Dražgoš. Za mojstrsko izdelovanje kruhkov pa je treba od osnovnega znanja spretnosti nadgraditi in kot samouk jih je Cirila Šmid pridobila le z dolgoletnim delom oziroma kot pravi sama, »za mizo vztrajnost«. Danes v domači delavnici izdeluje tradicionalne dražgoške kruhke z različnimi motivi: srčki, majolikami, krajčki, narodnimi nošami, kelihi, različnimi zvezdami, Miklavžem, parkeljni, košaricami ali lipovim listom. Najpogosteje izdeluje srca, ki jih tako kot druge motive okraši s cvetličnimi motivi planike, pšeničnih klasov, nageljnov in šmarnice. Izdeluje tudi loške kruhke.

Za svoje delo je leta 2012 prejela nagrado zlati medenjak, ki jo podeljuje Čebelarstva zveza Slovenije. Aktivno sodeluje pri izvajanju rokodelskih delavnic in prikazov te rokodelske veščine. Sodeluje na etnoloških prireditvah in sejmih po vsej Sloveniji. Dražgoški in loški kruhki Cirile Šmid so med uradnimi spominki Škofjeloškega pasijona.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **ŽELEZNIKI (ŽELEZNIKI)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **436204** X: **120630**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00176.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Vito Debelak, 2014

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **13.4.2018**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-18-00001-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-18-00001-11-04

Datum: 13.4.2018

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00062**

Ime enote: **Izdelovanje malih kruhkov in lesenih modelov**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec: **Petra Plestenjak Podlogar** Identifikacija nosilca: **177**

Petra Plestenjak Podlogar

Demšarjeva cesta 11, 4220 Škofja Loka

http://www.duo-kunsth Handwerk.eu/skofja_loka_sl/detail/105

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Petra Plestenjak Podlogar je danes edina znana nosilka znanja ročnega izdelovanja modelov za mali (loški) kruhek. Z rezbarjenjem se je začela ukvarjati leta 1975, pri 12 letih. Zanimanje za to dejavnost ji je vzbudil njen stari oče Ivo Plestenjak, ki je prav tako ljubiteljsko rezbaril. On jo je učil in nadzoroval, že takoj na začetku pa je pokazala sposobnost in samostojnost pri delu. S to dejavnostjo se ukvarja že več kot 40 let, tri glavne značilnosti njenega ustvarjanja pa so: nadaljevanje družinske tradicije rezbarjenja, zvesta uporaba tradicionalnih materialov in ročnega načina izdelave ter mojstrska nadgradnja tradicije s sodobno ustvarjalnostjo, iskanjem vedno novih motivov in uporabnosti izdelkov. Poleg rezbarjenja modelov pa male kruhke tudi peče, bolj intenzivno od leta 2012, ko je začela v okviru delovanja v Rokodelskem centru DUO Škofja Loka to rokodelsko veščino prenašati na mlajše generacije. Od takrat izvaja rokodelske delavnice peke malih kruhkov v vrtcih, na osnovnih in srednjih šolah na Škofjeloškem in drugod, in sicer v zadnjih letih vse pogosteje skupaj z Liljano Panjtar, s katero tako združujeta celotno zgodbo malega (loškega) kruhka – ročno izdelovanje modelov za mali kruhek in odtiskovanje testa vanje ter peko malih loških kruhkov. Svoje kruhke je poimenovala »Poglej in pojej«. S tem širšo javnost spodbuja, naj tudi sami pečejo male kruhke in jih podarjajo svojim najbližjim.

Leta 1978 je prvič sodelovala na Razstavi domače in umetnostne obrti v Slovenj Gradcu in kot najmlajša udeleženka pri 15 letih pridobila naziv mojster. Leta 1990 je pridobila še en naziv mojstra domače in umetnostne obrti. Njeni izdelki so bili del svetovnih razstav in drugih gostujočih razstav ter tako prisotni po vsem svetu.

Petra Plestenjak Podlogar ustvarja doma, v svoji domači rokodelski delavnici. Ker pri delu ne uporablja šablon, je vsak njen izdelek unikat. Stoletja dolgo tradicijo izdelovanja modelov na Škofjeloškem nadaljuje in nadgrajuje s svojimi avtorskimi motivi in vzorci ter tako tradicijo prepleta s sodobnostjo. Modele nadgrajuje tudi z novimi izdelki – knjižnimi kazali, obeski, stenski rezbarijami in rezbarijami na pohištvo.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **ŠKOFJA LOKA (ŠKOFJA LOKA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **447501**

X: **113683**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00177.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:
Jana Kuhar, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **13.4.2018**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-18-00001-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI